

Cesta k zmiereniu: Filozoficko-teologické základy mediácie

Miroslav Karaba

V období narastajúcej polarizácie a konfliktov v spoločnosti sa mediácia stáva nevyhnutným nástrojom na hľadanie vzájomného porozumenia, zmierenia a harmónie. Súčasná doba je charakteristická často protichodnými názormi, kultúrnymi rozdielmi a nábožensko-etnickými napätiami, ktoré sa týkajú tak jednotlivcov ako aj rôznych komunít a celej spoločnosti. Konflikty v oblasti politických ideológií, sociálnej nerovnosti, klimatických zmien či migračných kríz poukazujú na potrebu efektívnych mechanizmov na riešenie sporov a podporu pokojného spoluzitia.

Množstvo viac či menej súčasných medzinárodných dokumentov¹ upozorňuje na dôležitosť dialógu a spolupráce medzi kultúrami a náboženstvami pri dosahovaní mieru a stability. Tieto dokumenty poskytujú rámec, v ktorom je mediácia považovaná za jeden z kľúčových nástrojov na budovanie mostov medzi komunitami a podporu inklúzie. Podobne sa aj v dokumentoch Katolíckej cirkvi² zdôrazňuje potreba solidarity, dialógu a aktívnej spolupráce medzi národmi, kultúrami a náboženstvami. Tieto texty vyzývajú k budovaniu pokoja na základe spravodlivosti a milosrdenstva a poukazujú na dôležitosť zmierenia ako nástroja na prekonanie rozdelenia.

Solidaritu, ktorou je charakteristický morálny étos modernej spoločnosti, nemožno odtrhnúť od rešpektu k druhému ako inému, ktorému patrí hodnota ľudskej dôstojnosti. Práve v tom spočíva skutočný význam individualizmu, ktorý je stredom medzi kolektivismom a egoizmom.³

¹ Napr. *Charta OSN (1945)*, *Deklarácia OSN o práve na rozvoj (1986)*, *Agenda 2030 pre trvalo udržateľný rozvoj (2015)*.

² Napr. encyklika *Pacem in Terris* (1963) pápeža Jána XXIII., apoštolská exhortácia *Evangelii Gaudium* (2013) alebo dokument *Fratelli Tutti* (2020) od pápeža Františka.

³ Lukáš JENÍK, „Regulačná funkcia morálky a legitimizačný potenciál kresťanstva,“ in Lukáš JENÍK – Miroslav KARABA - Jozef ŽUFFA, *Veda, spoločnosť a náboženstvo v dialógu*, Bratislava: TFTU, 2021, s. 26–27.

Práve táto potreba stála za iniciatívou Teologickej fakulty Trnavskej univerzity, vytvoriť nový študijný program s názvom „Náboženská a kultúrna mediácia“. Tento program odpovedá na rastúci dopyt po odborníkoch, ktorí dokážu reagovať na komplexné spoločenské a náboženské konflikty. Cieľom programu je pripraviť študentov na profesionálnu prácu v oblasti mediácie, kde sa prelínajú náboženské, kultúrne a spoločenské dimenzie. Študenti si osvoja schopnosti analyzovať konflikty, facilitovať dialóg a podporovať zmierovanie v rôznych kontextoch, od miestnych komunit až po globálne prostredie. Študijný program „Náboženská a kultúrna mediácia“ je zakorenený v širších filozofických a teologických základoch, ktoré zdôrazňujú význam medziľudských vzťahov a dialógu. Teológia zasa prináša koncept zmierenia ako centrálnu tému vo viacerých náboženských tradíciách, kde zmierenie predstavuje dôležitý krok k obnoveniu harmónie a spravodlivosti.

Cieľom predloženého textu je zmapovať a analyzovať filozofickú a teologickú percepciu problematiky mediácie z pohľadu vybraných pedagógov pôsobiacich na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity. Vybrané články a monografie týchto pedagógov poslúžili ako základný materiál pre túto analýzu. Článok sa snaží poukázať na prístupy a integráciu filozoficko-teologických dimenzií do mediácie ako akademickej disciplíny ale aj praktického nástroja zmierovania.

1. FILOZOFICKÉ VÝCHODISKÁ MEDIÁCIE

Základy toho, čo by sme dnes nazvali „mediácia“ majú svoje korene už v antickej filozofii, kde nezriedka nachádzame koncept spravodlivosti a harmónie ako ústredný prvok filozofického myslenia. Platón definuje spravodlivosť ako harmóniu medzi jednotlivými časťami duše a vidí v nich paralelu so spoločenským usporiadaním.

Ako vidno, spravodlivosť bola naozaj čosi takéto [...] totiž keď človek nestrpí, aby nejaká časť jeho vnútra robila, čo jej nepatrí, ani aby sa jedna schopnosť duše miešala do vecí inej schopnosti [...] a spomenuté tri duševné zložky uvedie do súladu práve tak ako tri tóny stupnice, najvyšší, najhlbší a prostredný, [...] a potom týmto spôsobom koná, kedykoľvek niečo robí, či už pri nadobúdaní majetku, pestovaní tela, vo verejnej činnosti, či v súkromných stykoch, pokladajúc a vyhlasujúc vo

všetkom za spravodlivú a krásnu len tú činnosť, ktorá udržiava a podporuje tento stav...⁴

Práve takáto koncepcia harmónie je použiteľná ako základ pre chápanie mediácie ako hľadania rovnováhy medzi rôznymi potrebami a záujmami konfliktných strán. Podobne aj Aristotelova koncepcia „strednej cesty“ zdôrazňuje dôležitosť vyhýbania sa extrémom a hľadania rovnováhy, čo koreluje so základnými princípmi mediácie, keďže v mediácii ide o nájdenie vyváženého riešenia, ktoré je prijateľné pre všetky strany konfliktu, pričom sa rešpektujú ich záujmy a potreby.

Cnosť je teda vedome volený stav; nachádza sa v onom strede, ktorý je stredom vzhľadom na nás a ktorý je určený úsudkom tak, ako by ho určil rozumný človek. Je stredom medzi dvoma nesprávnymi spôsobmi charakterizovanými nadbytkom a nedostatkom tak, že cnosť vie nájsť stred a rozhodnúť sa preň, keďže nesprávne spôsoby v ctiach a konaniach jednak nedosahujú správnu mieru, jednak ju prekračujú.⁵

V novovekej tradícii by sme našli množstvo filozofov, ktorých dielo môže poslúžiť ako teoretický rámec pre rozvoj mediácie. Spomeňme napr. francúzskeho osvietenca Jean-Jacques Rousseaua, ktorý zdôraznil význam spoločenskej zmluvy a kolektívnej vôle ako základného prvku pri riešení konfliktov, anglického filozofa Thomas Hobbes, ktorý vo svojej koncepcii spoločenského poriadku podčiarkol význam racionálneho riešenia sporov na udržanie mieru alebo Kantovo zdôraznenie princípu univerzálnej etiky a autonómie jednotlivca, ktorý je aplikovateľný pri hľadaní spravodlivých riešení konfliktov.

Teraz hovorím: každá bytosť, ktorá nemôže konať inak než pod ideou slobody je práve preto v praktickom ohľade skutočne slobodná, t.j. platia pre ňu všetky zákony, ktoré sú so slobodou neoddeliteľne spojené, práve tak, akoby sa jej vôľa vyhlásila za slobodnú aj sama osebe a s platnosťou pre teoretickú filozofiu. Teraz tvrdím, že každej rozumnej bytosti, čo má vôľu, musíme nevyhnutne prepožičať aj ideu slobody, pod ktorou koná.⁶

⁴ PLATÓN, „Ústava,“ in *Antológia z diel filozofov: Predsokratici a Platón*, eds. Igor Hrušovský, Bratislava: Pravda, 1970, s. 524. (Ústava, 443d–e)

⁵ ARISTOTELES, *Etika Nikomachova*, Bratislava: Pravda, 1979, s. 51. (Etika Nikomachova, 1106b36–1107a2)

⁶ Immanuel KANT, *Základy metafyziky mravov*, Bratislava: Kalligram, 2004, s. 78.

Moderné filozofické prístupy, ako napr. fenomenológia a existencializmus, môžu byť pre mediáciu inšpiráciou svojím dôrazom na subjektivitu, empatiu a vzťahovú dynamiku. Martin Buber vo svojom diele *Ja a Ty* analyzuje koncept autentického dialógu, ktorý presahuje utilitárne vzťahy a zdôrazňuje medziľudské spojenie ako základ ľudskej dôstojnosti. Tento typ vzťahu umožňuje vznik vzájomného rešpektu, ktorý je pre úspešnú mediáciu zásadný.

Nejestvuje žiadne Ja osebe, ale len Ja základného slova Ja-Ty a Ja základného slova Ja-Ono. [...] Kto hovorí Ty, nemá žiadne nič, nemá nič. Stojí však vo vzťahu. [...] Keď stojím oproti človeku ako môjmu Ty a hovorím mu základné slovo Ja-Ty, nie je vecou medzi vecami a nepozostáva z vecí.⁷

V tomto kontexte symbolizuje vzťah „Ja-Ty“ schopnosť mediátora a zúčastnených strán vytvoriť priestor, kde sú všetci rešpektovaní ako jedinečné bytosti, a nie ako prostriedky na dosiahnutie svojich cieľov. Táto prítomnosť a uznanie je predpokladom pre konštruktívny dialóg a obnovenie dôvery. Aj fenomenológovia, ako Edmund Husserl, upozorňovali na nutnosť návratu k „veciam samým“, teda aj k autentickému skúsenosti konfliktu.⁸ Emmanuel Levinas zdôraznil etickú dimenziu vzťahu k druhému človeku, s ktorým sa stretávame ako s tým, ktorého nemôžeme zahrnúť do žiadnej mysliteľnej jednoty. Nemôžem do človeka nahliadnuť a som odkázaný na to, čo mi o sebe vyjaví. Táto exteriorita alebo transcendencia človeka prebleskuje práve v jeho tvári. Oslovenie tvárou druhého je „poslednou udalosťou bytia“, základnou, neredukovateľnou situáciou ľudstva, ktorá je dokonca pôvodnejšia ako skúsenosť sveta. Levinas túto situáciu nazýva „byť rukojemníkom toho druhého“, pretože ručím za to, že so životom druhého to dobre dopadne.⁹ Tieto perspektívy vytvárajú základ pre mediáciu ako proces, ktorý nielen rieši konflikty, ale aj obnovuje dôveru a rešpekt medzi zúčastnenými stranami.

⁷ Martin BUBER, *Ja a Ty*, Bratislava: Petrus, 2024, s. 10,11, 14.

⁸ Porov. Edmund HUSSERL, *Ideas Pertaining to a Pure Phenomenology and to a Phenomenological Philosophy: First Book*, Hague – Boston – Lancaster: Martinus Nijhoff Publishers, 1983, s. 44–45.

⁹ Porov. Emmanuel LÉVINAS, *Totalita a nekonečno*, Praha: OIKOYMENH, 1997, s. 170–173.

2. TEOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ MEDIÁCIE

Teologické základy mediácie majú svoje hlboké korene v kresťanskej tradícii, ktorá kladie dôraz na odpustenie, zmierenie a lásku k blížnemu. V biblických textoch nachádzame množstvo príkladov, ktoré ilustrujú dôležitosť týchto hodnôt. Jedným z najznámejších podobenstiev je príbeh o márnotrattnom synovi (Lk 15,11–32), ktorý ukazuje nezištnú otcovskú lásku a ochotu prijať späť toho, kto zblúdil. Podobenstvo možno chápať ako symbolický rámec pre mediáciu, keďže jej cieľom je obnova narušených vzťahov a nájdenie novej harmónie.

Aj v dlhých dejinách kresťanskej teológie by sme našli množstvo inšpirácií pre myšlienky mediácie. Augustín z Hippo vo svojom diele *O Božom štáte* (*De Civitate Dei*) zdôrazňuje potrebu zmierenia medzi ľudskou a božskou vôľou, čo môže byť chápané ako predobraz procesov hľadania harmónie medzi konfliktnými stranami. Jeho koncept milosti ako základu pre odpustenie a obnovenie vzťahov prináša duchovný rozmer do mediácie.

Každý kto nahliadne do ľudského života a do celej prírody uzná, že ako niet bytosti, ktorá by sa nechcela radovať, takisto niet nikoho, kto by netúžil po pokoji. [...] Pokoj v hmotnom svete tkvie vlastne v usporiadanom súlade jeho častí. Pokoj nerozumných duší je v usporiadanom pokoji pudov, pokoj rozumnej duše je v usporiadaní poznania a činnosti. Pokoj tela a duše nachádzame v usporiadanom živote.¹⁰

Tomáš Akvinský v *Sume teologickej* (*Summa Theologiae*) hovorí o cnosti spravodlivosti a jej uplatnení v medziľudských vzťahoch, pričom zdôrazňuje, že skutočná spravodlivosť je vždy spojená s milosrdenstvom a láskou. Aj jeho úvahy o prirodzenom zákone môžu slúžiť ako základ pre univerzálne princípy, ktoré mediácia rešpektuje.

Musí sa povedať, že spravodlivosť, ako bolo povedané, sa vzťahuje na človeka v pomere k inému človeku. [...] Ako už bolo povedané, matériou spravodlivosti je vonkajšia činnosť, pokiaľ ona sama alebo vec, ktorú pri nej používame, je primeraná druhej osobe, ku ktorej máme spravodlivosťou vzťah. To sa však u každej

¹⁰ Aurelius AUGUSTÍN, *Boží štát. II. zväzok*, Trnava: SSV, 2005, s. 236–237, 240. Bližšie pozri napr. Miloš LICHNER, „Contemplative in action: Fundamental aspect of Spirituality of Saint Augustine,“ *Spirituality Studies* 9, č. 1 (2023): 71–77.

osoby nazýva jej, čo jej patrí podľa rovnosti i primeranosti. A preto vlastný úkon spravodlivosti nie je nič iné, než dať každému, čo je jeho.¹¹

Z františkánskej scholastickej školy spomeňme Bonaventúru z Bagnoregia, ktorý vo svojej teológii zdôrazňuje úlohu milosti a vnútorného obrátenia ako cesty k zmiereniu, pričom spája osobnú duchovnú transformáciu s obnovou vzťahov. V jeho najznámejšom spise *Putovanie mysle do Boha* (*Itinerarium Mentis in Deum*) opisuje, ako milosť pôsobí na dušu, aby prekonala vlastnú slabosť a obrátila sa k Bohu, čím vytvára predpoklady aj pre zmierenie sa s inými ľuďmi. Bonaventura hovorí o „serafínskej láske» ako o najvyššej forme lásky, ktorá spaľuje všetky konflikty a zjednocuje človeka s Bohom i s blížnymi. Táto láska je zároveň zdrojom súcitu a solidarity, ktoré sú nevyhnutné pre budovanie mostov medzi konfliktnými stranami.

V tomto poslednom nazeraní spočíva dokonalé osvietenie mysle, pretože myseľ ako keby videla človeka stvoreného na šiesty deň k obrazu Božiemu. Ak je ale obraz vyjadrením podobnosti, tak naša myseľ nazerá Krista, Syna Božieho, ktorého prirodzenosťou je byť obrazom neviditeľného Boha. Naše ľudstvo je tak obdivuhodne povýšené, tak nevýslovne zjednotené, pretože v ňom vidí Prvého aj posledného, Najvyššieho aj najnižšieho, obvod aj stred, alfu i omegu, zapríčineného aj Príčinu, Stvoriteľa aj stvoreného, teda knihu napísanú vo vnútri aj vonku.¹²

Teológia dialógu, ako ju zdôraznil Druhý vatikánsky koncil, ponúka zásadné impulzy pre rozvoj mediácie ako procesu riešenia konfliktov. Dokument *Nostra Aetate* vyzýva nielen na rešpekt a spoluprácu medzi náboženstvami, ale aj na hlbkové pochopenie odlišností a hľadanie spoločného dobra, čo sú kľúčové zásady mediácie.¹³ Tento dôraz na inkluzívny dialóg a rešpektovanie rozdielov presahuje náboženské hranice a vytvára univerzálny model riešenia sporov, kde hlavným cieľom nie je iba vyriešiť konflikt, ale aj obnoviť dôveru a vytvoriť priestor pre trvalé porozumenie. Takéto princípy mediácie odrážajú potrebu medzilidskej solidarity a zdôrazňujú úlohu náboženských a kultúrnych tradícií ako zdrojov mieru.

¹¹ Tomáš AKVINSKÝ, *Summa Theologica*, II–II, q. 58, a. 2, a. 8.

¹² Sv. BONAVENTÚRA, *Putování mysli do Boha*, Praha: Krystal OP, 1997, s. 103.

¹³ Porov. Miloš LICHNER – Lucia HIDVÉGHYOVÁ – Maroš BORSKÝ – Milan URBANČOK, „Pope Francis and Jews: The proposed possibilities of Jewish-Christian dialogue,“ *Acta Missiologica* 15, č. 2 (2022): 301–310.

Nemôžeme vzývať Boha, Otca všetkých ľudí, ak sa nechceme bratsky správať voči niektorým ľuďom, stvoreným na obraz Boží. Postoj človeka voči Bohu Otcu a postoj človeka voči ostatným ľuďom, svojim bratom natoľko súvisia, že Písmo hovorí: Kto nemiluje, nepozná Boha. (1 Jn 4,8) Je teda bez základu akákoľvek teória alebo prax, ktorá zavádza diskrimináciu medzi človekom a človekom alebo medzi národom a národom čo do ľudskej dôstojnosti a práv, ktoré z toho vyplývajú. Preto Cirkev zavrhuje akúkoľvek diskrimináciu medzi ľuďmi alebo prenasledovanie pre rasový pôvod, farbu pleti, spoločenské postavenie alebo náboženskú príslušnosť, pretože sa to protiví duchu Kristovmu.¹⁴

Teológovia ako Hans Küng a Walter Kasper zdôrazňujú, že svetový mier nie je možný bez medzináboženského dialógu. Táto vízia má praktické implikácie pre mediáciu, najmä v kontexte konfliktov, kde náboženské a kultúrne rozdiely zohrávajú kľúčovú úlohu. Mediácia inšpirovaná teologickými princípmi môže vytvárať mosty medzi zdanlivo nezmieriteľnými stranami tým, že zdôrazňuje spoločné hodnoty a univerzálne princípy ľudskej dôstojnosti.

Neznamená práve takáto zásadovosť vo viere blokádu vážneho dialógu medzi náboženstvami? Ešte konkrétnejšia otázka: Ak veríme v Krista ako cestu, pravdu a život, môžeme aj napriek tomu prijať myšlienku, že z transcendentna možno odvodiť aj iné cesty pravdy, iný život? Tóra? Korán? Budhova osemdielna cesta? Možno teda v medzináboženskom dialógu spojiť otvorenosť a pravdu, pluralitu a identitu, schopnosť dialógu a zásadovosť? [...] Ako kresťania sme podľa môjho súdu vyzvaní, aby sme nanovo premysleli otázku pravdy v duchu kresťansky založenej slobody. [...] Ani kresťan nemá monopol na pravdu a prirodzene nemá ani právo vzdávať sa formou nejakého ľubovoľného pluralizmu priznávania sa k pravde.¹⁵

Praktické aplikácie teologických princípov nájdeme aj v pastorálnej starostlivosti, kde sa mediácia využíva na riešenie konfliktov v rámci komunit. Princípy milosrdenstva, solidarity a spravodlivosti sú tu implementované s cieľom podporiť osobný i kolektívny rast.¹⁶ Pastoračná mediácia sa často zameriava na obnovu vzťahov a hľadanie zmierenia,

¹⁴ *Dokumenty Druhého vatikánskeho koncilu II.: Dekréty a deklarácie*, Rím: Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1970, Nostra Aetate (čl. 5.), s. 305–306.

¹⁵ Hans KÜNG, *Svetový étos*, Zlín: Archa, 1992, s. 93, 94.

¹⁶ Tento princíp sa stále častejšie objavuje aj v ďalších oblastiach katolíckej teológie, napr. v súčasnej morálnej teológii. „V súvislosti so sviatosťou zmierenia sa v súčasnej teológii už pomerne dlhý čas zdôrazňuje, že tu má triumfovať odpustenie. S ním je bytostne spojené milosrdenstvo, ktoré odhaľuje, že Božia láska je väčšia ako naše slabosti, no prax ešte nenaplnila očakávané ciele.“ Milan URBANČOK, „Morálna teológia a jej so-

ktoré má hlboký duchovný význam. Tento prístup presahuje čisto technickú rovinu a ponúka cestu k trvalému zmiereniu založenému na duchovných a etických hodnotách. V teologickom kontexte je tiež mediácia silno spojená s konceptom milosti, ktorá zdôrazňuje bezpodmienečnú ochotu odpustiť a začať odznova. Tento aspekt je kľúčový pri riešení konfliktov, kde sú emócie a minulé krivdy hlboko zakorenené a často bránia racionálnemu riešeniu. Teologické východiská tak poskytujú rámec, ktorý nielenže podporuje proces zmierenia, ale zároveň inšpiruje jednotlivcov a komunity k hlbšej premene a osobnému rastu.

3. METODOLOGICKÉ ASPEKTY PROCESU MEDIÁCIE

V procese riešenia konfliktov zohráva mediácia významnú úlohu ako nástroj na podporu zmierenia, dialógu a obnovy dôvery medzi stranami. Doteraz sme sa zamerali na teoretické aspekty mediácie, pričom sme načrtli niektoré filozofické a teologické prístupy, ktoré poskytujú základný rámec mediácie. Pre jej hlbšie pochopenie však bude nevyhnutné objasniť aj jej metodológiu, pretože iba tak tak budeme schopní systematicky uchopiť problematiku, ktorou sa zaoberá, identifikovať jej kľúčové faktory a nájsť tak potenciálne riešenia jej základných problémov. V nasledujúcej časti budú tieto aspekty podrobne analyzované, s dôrazom na ich praktickú aplikáciu v kontexte mediácie.

Ako východisko pre metodológiu mediácie použijeme trojstupňový model, ktorý možno nazvať „anamnéza, reflexia, intervencia“. Tento model má svoje korene v jednej z metód pastorálnej teológie, ktorá zvykne byť charakterizovaná slovami „vidieť – hodnotiť – konať“. Prvý krok „vidieť“ je postavený na opise aktuálnej situácie (znakov čias) a snažíme sa pri ňom odstrániť predsudky a akékoľvek morálne hodnotenia. Takáto analýza prostredia nám umožňuje hlbšie vniknúť do súvislostí a konkrétnych vzťahov. Pri „hodnotení“ reflektujeme vnímanú skutočnosť vo svetle evanjelia a teologických poznatkov. Posledný krok metódy je „konať“, čiže realizovať vízie vychádzajúce z analýzy a hodnotového smerovania s cieľom meniť doterajšiu prax.¹⁷ V rámci pastorálnej teológie sa

ciálny kontext v *Gaudium et spes*,” in *Aktuálne problémy svedeckej praxe*, eds. Milan Urbančok – Ján Ďačok, Trnava: Dobrá kniha, 2021, s. 87.

¹⁷ Porov. Jozef ŽUFFA – Zdeno PUPÍK, *Vidieť, hodnotiť, konať: Pastoračné plánovanie vo farnosťiach*, Trnava: Dobrá kniha, 2015, s. 52.

tento model pôvodne používal ako nástroj na riešenie aktuálnych problémov a hľadanie nových pastorálnych modelov. V kontexte mediácie však chceme dať tomuto modelu hlbšie filozofické a teologické zdôvodnenie, ktoré by zdôraznilo racionálnu reflexiu, etickú analýzu a ciele praktické konanie aj v sekulárnej spoločnosti.

3.1 Anamnéza

Prvá fáza modelu sa sústreďuje na dôkladné pozorovanie a snahu o dôkladnú anamnézu situácie. Mediátor sa snaží pochopiť nielen explicitné fakty, ale aj kontext, históriu konfliktu a emocionálne dynamiky medzi stranami. Táto fáza vyžaduje schopnosť empatie a aktívneho počúvania, ktoré umožňujú mediátorovi nahliadnuť hlbšie do motívácií a hodnôt jednotlivých účastníkov.¹⁸ Reflexia tu plní aj psychologickú funkciu, pretože zahŕňa sebareflexiu mediátora a jeho snahu vnímať situáciu nezaujato. Ako vo svojom článku poznamenáva Mária Spišiaková: „Vedomým ľudským bytostiam umožňuje jazyk utvárať modely novej budúcnosti, ktoré zároveň s modulovaným a flexibilným opisom dôvodov predstavujú ‚cieľovú príčinu‘ ich konania. Práve táto cieľová príčina umožňuje adekvátne vysvetliť konanie jednotlivca.“¹⁹ Z filozofického hľadiska by sme túto fázu mohli vnímať aj ako „ontologickú reflexiu“, ktorá sa zameriava na dôkladné skúmanie skutočnosti v jej celej komplexnosti. Cieľom nie je len opísať aktuálnu situáciu, ale tiež pochopiť jej ontologické základy, dynamiky a významové štruktúry.²⁰ Táto fáza zahŕňa kritické skúmanie predsudkov, ktoré môžu ovplyvniť vnímanie

¹⁸ Historickým príkladom bola snaha o pôsobenie na kresťanských perifériách, t.j. miestach kultúrnych a spoločenských napätí, ktoré museli byť prekonávané. Konkrétnym príkladom je pôsobenie bratov kazateľov. Porov. Gabriel Peter HUNČAGA, „Vybrané aspekty komunikačnej stratégie dominikánov na periférii latinského kresťanstva s príhľadnutím na Uhorské kráľovstvo v prvej polovici 13. storočia,“ *Konštantínove listy (Constantine letters)* 16, č. 2 (2023): 45–67.

¹⁹ Mária SpišIAKOVÁ, „Libertariánska sloboda a nereduktívna fyzikalistická koncepcia N. Murphyovej,“ *Studia Aloisiana* 5, č. 3 (2014): 31.

²⁰ Každý človek má nejaké očakávania reality, ktoré sú niekedy označované ako „ľudová ontológia“. „Pod pojmom ľudová ontológia rozumieme bežné ontologické očakávania, t. j. bežný spôsob uvažovania o veciach vo svete v ontologických kategóriách, ako sú predmety, rastliny, zvieratá a osoby, pričom sa s každou touto kategóriou intuitívne spájajú isté očakávania, napr. osoba myslí, cíti, pohybuje sa a pod.“ Mária SpišIAKOVÁ, „Prirodzenosť náboženského myslenia,“ *Studia Aloisiana* 10, č. 3 (2019): 22.

konfliktu.²¹ Inšpiráciu možno čerpať z hermeneutickej tradície, ktorá zdôrazňuje význam kontextu a historickej podmienenosti v procesoch porozumenia. Z teologickej perspektívy biblická antropológia predstavuje človeka ako krehkého, dokonca aj hriešneho, a predsa však niekoho, o koho má Boh stále záujem, a ktorého sprevádza svojou pomocou, odpustením i láskou. Na základe takéhoto východiska si môžeme vytvoriť integrálnejší obraz človeka a jeho konania. Popri filozofickom vývine pojmu svedomia vstupuje do hry aj teológia, ktorá tento koncept nielen preberá, ale aj prehĺbuje v kontexte vzťahu medzi človekom a Bohom. Zatiaľ čo filozofia vníma svedomie predovšetkým ako vnútorný morálny súd alebo praktický rozum, teológia ho interpretuje ako miesto, kde človek počúva Boží hlas, a kde sa odohráva osobné stretnutie s Božou pravdou a vôľou. Svedomie tak nadobúda nielen etický, ale aj spirituálny rozmer, a stáva sa centrom zodpovednosti vo svetle viery.

Na svedomie dnes pozeráme ako na miesto zosobnenia, dozrievania a konvergenzie základnej voľby a perspektívy transcendentného povolania. [...] V ontologickej rovine svedomia si tak osoba novým spôsobom uvedomuje dôstojnosť, hodnotu a odvahu bytia. [...] Ontologická rovina svedomia kresťana tak nereprezentuje iba svedomie plné pravdy, vedomé antropologickej novosti, ktorá pochádza z Ducha. Je to tiež svedomie naplňované nádejou, vedomé si toho, že Duch prichádza na pomoci našej „slabosti“.²²

3.2 Reflexia

Druhá fáza metodologického procesu (reflexia) je orientovaná na analýzu zhromaždených informácií, ktoré pochádzajú z predchádzajúcej fázy pozorovania a zhromažďovania údajov. Táto fáza predstavuje intelektuálnu a morálnu reflexiu, ktorej cieľom je identifikovať základné príči-

²¹ Príkladom z praxe je súčasná diskusia o genderovej problematike, ktorá je poznačená mnohými predsudkami. Ale aj v našej jazykovej oblasti nájdeme precízne a konzistentné pokusy o jej analýzu, napr. v monografii Lukáša Jeníka. „Ideológie sú často redukovateľné na veľmi jednoduché vzorce, pričom jedným zo znakov tých totalitných je znemožnenie kritického premýšľania tejto koherencie a názorovej konzistentnosti.“ Lukáš JENÍK, *Gender: Pokus o komplexnejšie uchopenie problematiky*, Trnava: Dobrá kniha, 2018, s. 88.

²² Milan URBANČOK, „Možnosti a riziká v pastorácii rodín v totalite a hnutie Nazaret,“ in *Možnosti výchovy a pastorácie v prospech stability manželstva a rodiny*, eds. Ladislav CSONTOS a kol., Trnava: Dobrá kniha, 2019, s. 127.

ny konfliktu, posúdiť jeho rôzne dimenzie (napr. psychologické, etické, sociálne, duchovné atď.) a zároveň vypracovať základňu pre návrh možného riešenia.

Jednou z kľúčových úloh tejto fázy je systematická identifikácia hlavných príčin konfliktu. Tento proces zahŕňa presné určenie aktérov, ich motivácií, hodnôt a očakávaní. Analýza nesmie konflikt zjednodušiť alebo sploštiť ale práve naopak, mala by rozpoznať viacrozmernosť konfliktu, pričom nezanedbá ani jeho etické a duchovné dimenzie. Tieto dimenzie sú často neviditeľné, no zásadné pre pochopenie dynamiky konfliktu a jeho možných riešení. V tejto fáze zohráva významnú úlohu proces rozlišovania, ktorého inšpirácie nachádzame napr. v jezuitskej duchovnej tradícii,²³

ktorá sa „snaží o integrálnu antropologickú formáciu a je snahou o pochopenie a odpovedanie otázky, kým je človek vo svojej úplnosti, a to z perspektívy kultúrnej, filozofickej ale aj antropologicko-teologickej.“²⁴

Rozlišovanie je chápané ako metodická reflexia, ktorá pomáha identifikovať správnu cestu konania medzi rôznymi možnosťami. Tento proces zahŕňa nielen racionálnu analýzu, ale aj intuitívne a duchovné zvažovanie, pričom sa opiera o vnútorné impulzy, hodnoty a skúsenosti jednotlivca alebo príslušnej skupiny. Je to teda nástroj, ktorý umožňuje mediátorovi, ale aj zúčastneným stranám hlbšie pochopiť vlastné pozície, vnútorné motivácie a vnímanie konfliktu. Tento postup zdôrazňuje osobnú i kolektívnu zodpovednosť pri hľadaní spravodlivých a udržateľných riešení. Práve tu je mediátor vyzvaný analyzovať konflikt z rôznych perspektív a rešpektovať pluralitu hodnôt, pretože „konvergencia (múdroseň), predstavuje otvorenosť voči odlišným kultúram a vyjadruje istý etický univerzalizmus“.²⁵ Filozoficky je táto fáza spojená s konceptom kritického myslenia, ktoré vyžaduje intelektuálnu prísnosť a otvorenosť voči

²³ Rozlišovanie je v jezuitskej duchovnej tradícii proces duchovného a praktického rozhodovania sa, ktorý umožňuje jednotlivcom alebo spoločnostiam vnímať, chápať a vyberať si cestu, ktorá najlepšie zodpovedá Božej vôli. Tento koncept má hlboké korene v duchovnom dedičstve sv. Ignáca z Loyoly, zakladateľa Spoločnosti Ježišovej a je ústredným prvkom jeho duchovných cvičení.

²⁴ Lukáš JENÍK, „Integrálna antropológia ako cieľ jezuitskej pedagogiky a formácie,“ *Studia Bobolanum* 31, č. 2 (2020): 270.

²⁵ Milan URBANČOK, „Analýza dokumentu Biblia a morálka a niektoré morálne implikácie,“ *Teologický časopis* 19, č. 1 (2021): 56.

pravde. Rovnako však treba venovať pozornosť morálnemu úsudku, ktorý zahŕňa schopnosť hodnotiť situácie nielen z pragmatického hľadiska (praktickosť, účelnosť, výsledky), ale aj na základe všeobecných etických princípov a rešpektovania dôstojnosti každého jednotlivca.

Analytická fáza je jadrom procesu mediácie, pretože zabezpečuje, že navrhnuté riešenia budú nielen praktické, ale aj spravodlivé, udržateľné a reflektujúce hodnoty zúčastnených strán. Ako sme už povedali ide tu o spojenie intelektuálnej presnosti a etického rozlíšenia, pričom sa vytvára priestor na premýšľanie o širších dôsledkoch konfliktu a jeho riešení. Ako výstupy tejto fázy mediácie sa očakávajú:

1. Jasné vymedzenie kľúčových príčin konfliktu. V tejto časti procesu sa identifikujú hlavné zdroje a faktory, ktoré vedú ku vzniku konfliktu. Nejde pritom len o povrchné prejavy napätia, ale často o hlboké analýzy, ktoré sú schopné odhaliť:

- Primárne príčiny. Korene problému, ako sú hodnotové rozdiely, komunikačné bariéry alebo rôzne typy nerovnováhy.
- Sekundárne príčiny. Okolnosti, ktoré konflikt zhoršujú alebo komplikujú, napríklad historické udalosti, predsudky alebo ekonomické podmienky.
- Systémové aspekty. Ak je konflikt súčasťou väčších štrukturálnych problémov, analyzuje sa jeho ukotvenie v rámci kultúrnych, politických alebo organizačných systémov.

2. Hodnotenie etických implikácií jednotlivých možností riešenia. Táto fáza presahuje technické riešenia a zameriava sa na morálne dôsledky navrhovaných opatrení.

- Etická správnosť. Posudzovanie navrhovaných riešení na základe univerzálnych etických princípov, ako sú spravodlivosť, rešpektovanie ľudskej dôstojnosti a ochrana zraniteľných.
- Dlhodobý dopad. Hodnotenie, ako navrhované kroky ovplyvnia zúčastnené strany nielen v krátkodobom horizonte, ale aj z pohľadu trvalého mieru a harmónie.
- Duchovné dimenzie. Zohľadnenie aspektov, ktoré presahujú čisto praktické úvahy, napr. podpora odpustenia, zmierenia alebo obnovy dôvery v komunitách.

3. Vytvorenie súboru návrhov na riešenie, ktoré bude:

- Zohľadňovať záujmy všetkých strán. Ak je to možné, návrhy by mali reflektovať potreby a hodnoty všetkých aktérov, čím sa zvyšuje pravdepodobnosť ich prijatia a realizácie.

- Podporovať dôveru. Riešenia by mali vytvárať priestor pre vzájomný rešpekt a ochotu spolupracovať.

- Prakticky realizovateľné. Zohľadňuje sa pritom dostupnosť zdrojov, časové možnosti zúčastnených strán a konkrétne kroky potrebné na ich implementáciu.

- Flexibilné. Výsledný súbor návrhov by mal potenciálne umožniť ďalšie úpravy podľa dynamiky procesu konkrétnej mediácie.

Výsledkom tejto fázy by teda malo byť jasné vymedzenie kľúčových príčin konfliktu, hodnotenie situácie a jej etických implikácií a vytvorenie návrhu resp. súboru návrhov riešení, ktoré zohľadňujú všetky vyššie zmienené aspekty. Táto fáza nielen že poskytuje základ pre ďalšie kroky v procese mediácie, ale aj zabezpečuje, aby boli navrhnuté riešenia eticky obhájiteľné a prakticky realizovateľné.

3.3 Intervencia

Tretia fáza procesu mediácie (intervencia) znamená pomerne zásadný prechod od abstraktného uvažovania a teoretických analýz k praktickému konaniu, ktoré smeruje k obnoveniu harmónie, dôvery a spravodlivosti medzi stranami.²⁶ V tejto fáze sa koncepty, ktoré vznikli v predchádzajúcich etapách anamnézy a reflexie, transformujú na konkrétne opatrenia a aktivity, ktorých cieľom je vyriešiť konflikt v jeho plnej šírke, vrátane jeho emocionálnych, sociálnych a morálnych aspektov. Tento krok je preto neoddeliteľný od filozofického a etického rámca, ktorý mu dáva hĺbku a smerovanie. Mediátor v tejto fáze navrhuje konkrétne opatrenia, organizuje stretnutia a facilitačné aktivity, ktoré podporujú vzá-

²⁶ „Oblasť sociálnej spravodlivosti [...] je nielen ‚citlivým kritériom‘ teoretických aplikácií, ale aj zdrojom stále nových podnetov z praxe a medzi ne iste patria aj podnety ‚operatívneho‘ charakteru, vyplývajúce zo situácií a postojov bežného dňa, ktoré by sme mohli zároveň nazvať aj programové – tolerancia, dialóg, sloboda.“ Milan URBANČOK, *Morálno-etické odkazy encykliky Deus caritas est*, Trnava: Dobrá kniha, 2018, s. 67.

jomný dialóg a dôveru.²⁷ Ide teda o preklopenie filozofických princípov a etických hodnôt do konkrétnych a praktických krokov zameraných na zmiernenie a obnovu dôvery medzi konfliktnými stranami. Táto fáza je nielen pragmatickým úsilím o nájdenie riešení, ale aj etickým a filozofickým procesom, ktorý zdôrazňuje zodpovednosť za dôsledky navrhovaných opatrení a ich schopnosť vytvárať trvalé základy pre budúcu harmóniu.

Praktické kroky tejto fázy začínajú prezentáciou predchádzajúcich analýz a reflexií a snahou o ich zasadenie do konkrétnej činnosti. Mediátor tu zohráva rolu katalyzátora, ktorý sprostredkováva dialóg, podporuje rešpekt a vedie strany k formulácii spoločných cieľov. Táto činnosť zahŕňa návrh jasne definovaných opatrení, ktoré musia byť realistické, ale zároveň vychádzať z morálne pevného základu. Mediátor môže napr. iniciovať pravidelné stretnutia strán, ktorých cieľom je nielen praktická diskusia o riešení konfliktu, ale aj obnovenie dôvery prostredníctvom aktívneho počúvania, empatie a porozumenia. Tieto stretnutia sú často štruktúrované tak, aby vytvárali bezpečný priestor na vyjadrenie pocitov a obáv, pričom každá strana má možnosť byť vypočutá a rešpektovaná. Dôležitým aspektom tejto fázy je aj vytváranie konkrétnych symbolických aktov zmiernenia. Tieto akty môžu mať formu ospravedlnení, verejného uznania chyby alebo spoločných aktivít, ktoré odrážajú spoločnú snahu prekonať konflikt.²⁸ Predstavujú tak realizáciu konceptu spravodlivosti, ktorá nie je len formálnou kategóriou, ale aktívnym procesom obnovy vzťahov. Symbolické gestá majú mimoriadny

²⁷ Napr. synodálne stretnutia ukázali, že symbolické akty, ako sú verejné ospravedlnenia alebo spoločné aktivity, môžu významne prispieť k posilneniu vzťahov a obnoveniu dôvery. Účastníci ocenili fakt, že stretnutia sú štruktúrované tak, aby vytvárali bezpečný priestor pre vyjadrenie pocitov a obáv, pričom každá strana má možnosť byť vypočutá a rešpektovaná. Porov. Mária SPIŠIAKOVÁ – Miroslav KARABA, „Príklady synodálneho procesu vo farnostiach Devínska Nová Ves a Leopoldov,“ *Studia Aloisiana* 15, č. 1 (2024): 43.

²⁸ Nenahraditeľným krokom k úspešnej intervencii je aj úprimná sebareflexia a priznanie si vlastných chýb. V dejinách jednotlivcov aj celých komunít by sme našli veľa situácií ako sa takéto sebauvedomenie stalo základom pre hlbokú obnovu dôvery a rešpektu medzi stranami. Príkladom nám môže byť formovanie vzájomného vzťahu vedy a kresťanstva v dejinách. „Prvým a z hľadiska celého procesu zmiernenia kľúčovým krokom je priznanie si vlastných chýb a omylov, ku ktorým v priebehu histórie pri rôznych príležitostiach došlo. Nejde tu o nejakú falošnú pokoru alebo o všeobecné priznanie si vlastnej hriechnosti, ale skôr o úprimnú sebareflexiu.“ Miroslav KARABA, „Vzájomný vzťah vedy a viery v dokumentoch Druhého vatikánskeho koncilu,“ *Studia Theologica* 7, č. 1 (2005): 71.

význam v emocionálnom rozmere zmierenia, pretože pomáhajú liečiť zranenia a budovať mosty medzi stranami. Táto fáza je zároveň praktickým vyjadrením aplikovanej etiky, ktorá zdôrazňuje prepojenie medzi princípmi a ich realizáciou v konkrétnej situácii. V prípade kultúrnej a nábožensky rôznorodých strán je však potrebné chápať aplikovanú etiku nie ako aplikáciu jedného univerzálneho morálneho systému, ale ako proces hľadania takých etických východísk, ktoré sú pre všetky strany vzájomne zrozumiteľné, rešpektované a akceptovateľné. Mediátor tu neaplikuje vlastný hodnotový systém, ale vytvára priestor pre dialóg, v ktorom sa hľadá spoločné morálne minimum alebo vzájomne sa prekrývajúce hodnoty. Ide teda o schopnosť aplikovať univerzálne princípy na konkrétne situácie s ohľadom na špecifiká danej reality, vrátane kultúrnych a náboženských rozdielov. Mediátor musí teda zohľadniť nielen teoretické aspekty spravodlivosti, ale aj praktické obmedzenia a potreby strán, pričom sa usiluje o riešenia, ktoré sú nielen účinné, ale aj morálne obhájiteľné v kontexte pluralitného hodnotového rámca účastníkov mediácie.

Okrem spravodlivosti je kľúčovým filozofickým konceptom tejto fázy pojem zodpovednosť. Zúčastnené strany ale aj samotný mediátor musia byť pripravení niesť dôsledky svojich rozhodnutí, čo zahŕňa nielen krátkodobé efekty, ale aj dlhodobý vplyv na ich vzťahy a širšiu komunitu. Pojem zodpovednosti je kľúčovým konceptom, keďže predstavuje etický záväzok voči dôsledkom činov, rozhodnutí a opatrení, ktoré vznikajú počas procesu zmierenia. V tejto fáze sa zodpovednosť stáva viacrozmerým princípom, ktorý zahŕňa individuálne, kolektívne a spoločenské aspekty a zároveň vytvára most medzi morálnou filozofiou a praktickým riešením konfliktov. Každá strana konfliktu musí byť ochotná prevziať zodpovednosť za svoje minulé činy, ktoré mohli konflikt vyvolať alebo zhoršiť, a rovnako aj za svoje rozhodnutia v procese mediácie. Tento akt priznania viny či podielu na probléme je základom obnovy dôvery a vzájomného rešpektu. Zodpovednosť v tomto zmysle nie je iba retrospektívna, ale aj perspektívna, pretože zahŕňa záväzok konať v budúcnosti tak, aby sa konflikt neopakoval, a aby boli posilnené vzťahy medzi stranami.

Nemenej dôležitým aspektom tejto fázy mediácie je aj pragmatickosť navrhnutých riešení. Riešenia totiž musia byť nielen morálne správne, ale aj uskutočniteľné v reálnom svete. To si vyžaduje flexibilitu a schop-

nosť adaptácie na meniace sa okolnosti.²⁹ Mediátor musí byť pripravený reagovať na nové informácie alebo nepredvídané prekážky a upraviť navrhované opatrenia tak, aby zodpovedali aktuálnym potrebám a možnostiam zúčastnených strán. Takýto dynamický prístup zvyšuje pravdepodobnosť úspechu a zabezpečuje, že proces mediácie neskončí v slepej uličke. Fáza intervencie má tiež transformačný rozmer, pretože konflikt nie je vnímaný iba ako problém, ale aj ako príležitosť na rast. Kríza sa tak môže stať nástrojom sebazpoznania.

Náročné obdobie nás často núti sa zastaviť a zaoberať hlbšími otázkami o našej identite a životnom účele. V tomto zmysle môže kríza otvoriť dvere k lepšiemu sebazpoznaniu a sebprijatiu, keďže otvára priestor pre nazeranie na seba bez ilúzií a masiek, ktoré si vytvárame a nastavujeme pred okolím i sami pred sebou. Taktiež môže byť katalyzátorom pre nové pochopenia seba a sveta naokolo. Keď čelíme výzvam, ktoré kríza predstavuje, môžeme objaviť nové dimenzie svojho bytia a pochopenia sveta.³⁰

Prostredníctvom praktických krokov a dialógu môžu strany získať nové perspektívy, zlepšiť svoje komunikačné schopnosti a vybudovať silnejšie vzťahy. Tento transformačný proces môže filozoficky vychádzať napr. z hermeneutiky, pričom sa bude opierať o koncept rekonštrukcie a reinterpretácie ako zdroja potenciálnej obnovy a zmierenia. Práve hermeneutický prístup umožňuje mediátorovi vnímať a interpretovať rozličné hodnotové systémy bez ich unifikácie či dominancie jedného nad druhým. V interkultúrnej mediácii je preto nevyhnutné rozvíjať citlivosť voči etickým intenciám, ktoré môžu mať rôzne podoby, ale smerujú k spoločnému cieľu – obnoveniu dôvery, dôstojnosti a porozumenia. Celkovo by tretia fáza mala predstavovať spojenie filozoficko-metodologických základov, etiky a pragmatického konania. Je to etapa, v ktorej sa teória mení na prax, hodnoty sa stávajú činmi a proces mediácie naplňa svoj posledný cieľ, ktorým je nielen riešenie konfliktu, ale aj obnovenie dôstojnosti, dôvery a harmónie medzi ľuďmi. Tento proces je nielen technickým nástrojom na riešenie problémov, ale aj filozofickou a duchovnou cestou k transformácii jednotlivcov a komúnit.

²⁹ Porov. Jozef ŽUFFA a kol., „Synodalita ako počúvanie: Prípadová štúdia z akademického prostredia,“ *Studia Aloisiana* 15, č. 1 (2024): 13.

³⁰ Jozef ŽUFFA – Marta ANDRAŠČÍKOVÁ, „Prekonať krízu, objaviť potenciál: duchovné sprevádzanie obdobiím stredného veku,“ *Studia Aloisiana* 14, č. 2 (2023): 8.

Napriek systematickému členeniu a filozoficko-teologickému ukotveniu má predstavený trojstupňový model aj svoje limity. V prvom rade predpokladá určitú mieru otvorenosti a spolupráce zo strany účastníkov, čo však nemusí byť naplnené v prípade hlbokých predsudkov, tráum alebo výraznej asymetrie moci. Okrem toho filozofické a teologické predpoklady modelu nemusia byť bez výhrad zdieľané všetkými účastníkmi, a to najmä v sekulárnom alebo medzináboženskom prostredí. Model tiež predpokladá prítomnosť kvalifikovaného mediátora so schopnosťou citlivo prepájať teóriu a prax, čo je ideál, ktorý sa v realite nie vždy podarí naplniť. Napokon, nie všetky konflikty umožňujú intervenciu smerom k harmonickému zmiereniu – niekedy môže byť cieľom len minimalizácia napätia či stanovenie základného rámca spolužitia. Tieto limity však neoslabujú hodnotu modelu, ale poukazujú na potrebu jeho adaptácie podľa konkrétneho kontextu a podmienok.

4. ÚLOHA MEDIÁTORA V PROCESE MEDIÁCIE

Proces mediácie, ako nástroj na obnovu harmónie a spravodlivosti medzi konfliktnými stranami, je postavený na kľúčovej úlohe mediátora. Mediátor plní nielen úlohu facilitátora interakcií medzi stranami, ale aj sprievodcu, ktorý vytvára bezpečný priestor na dialóg, obnovu dôvery a dosahovanie udržateľných riešení. Jeho činnosť presahuje technické a odborné kompetencie a opiera sa o etické princípy, filozofické reflexie a vnímanie emocionálnych aspektov konfliktu. Tieto kvality ho robia nielen sprostredkovateľom, ale aj katalyzátorom zmien a tvorcom priestoru pre obnovu harmónie v celom jej mnohovýstrovom rozsahu.³¹ Preto sa od mediátora očakáva, že bude aktívne vytvárať podmienky, ktoré podporujú vzájomný rešpekt, dôveru a spoluprácu. Okrem toho sa od mediátora očakáva, že premení abstraktné filozofické a etické hodnoty na konkrétne opatrenia a kroky, ktoré budú reflektovať potreby všet-

³¹ Aj v dejinách kresťanstva nachádzame príklady osobností, ktoré vo svojich komunitách pôsobili takýmto spôsobom. Napr. Dominik z Caleruegy, zakladateľ dominikánskej rehole, bol známy nielen svojou hlbokou duchovnou oddanosťou, ale aj schopnosťou vytvárať atmosféru bratstva a jednoty v komunitách, ktoré viedol. Tento aspekt jeho vedenia je mimoriadne relevantný pre moderné chápanie mediácie, kde mediátor zastáva úlohu tvorcu bezpečného priestoru. Porov. Gabriel Peter HUNČAGA, „Svätý Dominik ako atribút kolektívnej identity v obrazových rodokmeňoch dominikánov v 15. storočí,“ *Kultúrne dejiny (Cultural History)* 11, Supplement (2020): 174–209.

kých strán a budú aj udržateľné. To zahŕňa návrh praktických riešení, ktoré nielen riešia konflikt, ale tiež podporujú trvalé zmierenie a rast. Prostredníctvom tejto dôslednej práce sa mediátor stáva nielen sprievodcom, ale aj tvorcom nových perspektív a príležitostí na transformáciu jednotlivcov, skupín a komún.

4.1 Charakterové a profesionálne kompetencie mediátora

Postava mediátora zohráva zásadnú úlohu v procese mediácie, ktorý presahuje rámec technického riešenia konfliktov. Jeho schopnosti, hodnotová orientácia a osobnosť priamo ovplyvňujú efektivitu a úspešnosť celého procesu. Mediátor stelesňuje princípy spravodlivosti, dôstojnosti a rešpektu, pričom prenáša filozofické a etické hodnoty do praktického riešenia konkrétnych situácií. Keďže na Teologickej fakulte sme sa rozhodli pripravovať budúcich mediátorov, musí táto príprava zahŕňať nielen teoretické vedomosti, ale aj formáciu ich osobnosti.³² Kompetencie ako empatia, aktívne počúvanie, morálna integrita či zvládanie symbolických aktov zmierenia sú kľúčové pre úspech mediátora. Navyše, mediátor musí byť flexibilný a schopný prispôbiť sa meniacim sa podmienkam, čo je nevyhnutné pre dynamický charakter mediácie. Mediátor je zároveň príkladom etického a profesionálneho lídra, ktorý svojimi rozhodnutiami formuje priebeh a výsledky mediácie.

Je teda zrejmé, že na mediátora sú kladené nemalé nároky a musí disponovať širokým spektrom kompetencií a vlastností, ktoré mu umožnia efektívne zvládať komplexné situácie konfliktov. V nasledujúcej pasáži predkladáme analytickú systematizáciu kľúčových kompetencií mediátora, ktorá nevychádza z jedného konkrétneho modelu, ale je výsledkom našej reflexie. Ide teda o konceptuálny návrh, ktorý má slúžiť ako rámec pre ďalšie metodologické a pedagogické spracovanie mediátorskej prípravy – osobitne v kontexte kultúrnej a náboženskej mediácie. Tieto kompetencie môžeme rozdeliť do niekoľkých kľúčových oblastí:³³

³² Porov. Miloš LICHNER – Milan URBANČOK – Silvia BREČKOVÁ – Tomáš JELLUŠ, „The Change of system in 1989 and its impact on the Catholic Church in Slovakia: Challenges and chances of european Catholic Theology,“ *Acta Missiologica* 14, č. 2 (2020): 73–85.

³³ Predložená typológia si nenárokuje na vyčerpávajúce definovanie všetkých možných kompetencií. Ide skôr o návrh, ktorý zdôrazňuje práve tie kvality, ktoré sa javia ako kľú-

1. Empatia a aktívne počúvanie. Empatia je základom každej úspešnej mediácie. Mediátor musí byť schopný pochopiť emocionálne a psychologické potreby zúčastnených strán a vytvárať atmosféru, v ktorej sa každá strana cíti vypočutá a pochopená. „Aktívne počúvanie je kľúčovou kompetenciou pri snahe viesť dialóg medzi akýmikoľvek stranami s odlišnými hodnotami alebo medzigeneračnými rozdielmi.“³⁴ Aktívne počúvanie zahŕňa nielen zachytávanie významu slov, ale aj schopnosť vnímať neverbálne prejavy, ako sú tón hlasu, mimika a gestá. Napríklad v mediácii rodinného konfliktu môže mediátor využiť aktívne počúvanie na identifikáciu nevyjadrených obáv a potrieb, čo umožňuje lepšie pochopenie dynamiky vzťahu.

2. Morálna integrita a neutrálnosť. Mediátor musí byť vnímaný ako nestranný a spravodlivý sprostredkovateľ. Morálna integrita znamená, že mediátor zostáva verný etickým princípom spravodlivosti, rešpektovania dôstojnosti a úprimnosti. Neutrálnosť zahŕňa schopnosť vyhnúť sa predsudkom a neuprednostňovať jednu stranu pred druhou. Napr. v mediácii pracovného sporu musí mediátor zaistiť, aby sa ani zamestnávateľ, ani zamestnanec necítili znevýhodnení.

3. Flexibilita a adaptabilita. Konflikty sa často vyvíjajú nepredvídateľne. Mediátor musí byť schopný rýchlo reagovať na nové informácie a meniace sa okolnosti. Táto schopnosť zahŕňa aj prispôsobenie prístupu potrebám jednotlivých strán a kontextu konfliktu. Napr. pri mediácii susedských sporov môže mediátor zmeniť formát stretnutia z osobného na online, ak to vyhovuje obom stranám a podporí efektivitu procesu.

4. Tvorivosť a riešenie problémov. Mediácia nezriedka vyžaduje kreatívne riešenia, ktoré presahujú bežné postupy. Mediátor by mal byť schopný motivovať strany k spolupráci na inovatívnych riešeniach, ktoré zohľadňujú ich potreby a záujmy. Napr. v obchodnej mediácii môže mediátor navrhnúť flexibilné dohody o splátkach, ktoré zohľadňujú finančné možnosti oboch strán.

čové pre filozofické a teologické ukotvenie mediácie. Jej cieľom nie je ani reprodukcia alebo interpretácia existujúcich štandardov profesijných profilov mediátora, ale snaha ponúknuť pohľad z perspektívy eticko-antropologického zdôvodnenia úlohy mediátora.

³⁴ Jozef ŽUFFA, „Požiadavka otvorenej diskusie v cirkevných komunitách,“ in Lukáš JEŇÍK - Miroslav KARABA - Jozef ŽUFFA, *Veda, spoločnosť a náboženstvo v dialógu*, Bratislava: TFTU, 2021, s. 107.

5. Odolnosť voči stresu a emočná inteligencia. Mediácia je emočne náročný proces, preto by mal byť mediátor schopný zvládať stres a zároveň citlivo reagovať na emócie zúčastnených strán. Emočná inteligencia zahŕňa schopnosť rozpoznať a regulovať vlastné emócie, ako aj vnímať emócie ostatných a prispôbiť im svoje správanie. Napríklad v konfliktoch s vysokým emocionálnym nábojom, ako sú rozvody, mediátor môže využiť techniky na zvládanie stresu a pomôcť stranám zachovať konštruktívny prístup.

6. Schopnosť facilitácie a vedenia dialógu. Mediátor musí byť zručný v organizovaní a vedení diskusie medzi stranami. To zahŕňa vytváranie bezpečného priestoru pre komunikáciu, udržiavanie konštruktívneho tónu diskusie a zameranie sa na dosiahnutie spoločných cieľov. Napr. pri komunitných konfliktoch môže mediátor použiť nástroje skupinovej facilitácie, aby zabezpečil, že všetky hlasy budú vypočuté a zohľadnené.

7. Zodpovednosť a etické vedenie. Mediátor je nielen facilitátorom procesu, ale aj etickým lídrom. Jeho rozhodnutia a postupy musia byť založené na dôslednom zvážení dôsledkov pre všetky zúčastnené strany a širšiu komunitu. Napríklad pri mediácii environmentálnych sporov môže mediátor zohľadniť nielen záujmy strán, ale aj širší dopad na spoločnosť a životné prostredie.

Dodajme ešte, že mediátor sa počas svojej praxe môže ocitnúť pred viacerými etickými dilemami, ktoré nie je možné riešiť jednoduchým aplikovaním pravidiel. Patria sem napr. situácie, keď je potrebné vyvážiť dôvernosť informácií s potrebou ochrany ohrozených osôb, alebo keď niektorá strana využíva mediáciu manipulátorsky, bez skutočnej ochoty k zmiereniu. Ďalšou častou dilemou je konflikt medzi osobným presvedčením mediátora a hodnotovým systémom strán – napríklad pri riešení otázok týkajúcich sa rodovej identity, interkultúrnych rozdielov či náboženských symbolov. Mediátor musí byť schopný rozlišovať, kedy a ako zasiahnuť, aby neporušil princípy neutrality, ale zároveň zostal verný hodnotám dôstojnosti, bezpečia a spravodlivosti. Preto je súčasťou jeho profesionálnej výbavy aj schopnosť etickej reflexie a kontinuálneho sebarozvoja.

ZÁVER

V článku sme sa snažili poukázať na dôležitosť filozofických a teologických základov, ktoré formujú proces mediácie. Mediácia nie je iba pragmatickým nástrojom na riešenie konfliktov, ale zahŕňa hlboké reflexie o človeku, jeho dôstojnosti a schopnosti hľadať zmierenie. „Naše ľudské šťastie nezávisí iba od efektivity našich štruktúr a schopností, ale je tu súvislosť so samotnou našou bytosťou. Ľudské šťastie sa prejavuje aj ‚zvnútra‘ našej bytosti, v našom svedomí, v našich túžbach, ktoré nás presahujú.“³⁵ Filozofické východiská, ako sú koncepty spravodlivosti, harmónie a zodpovednosti, poskytujú mediácii pevný rámec, ktorý presahuje technické riešenia. Teologické perspektívy navyše vnášajú do procesu dimenziu transcendentna, vyzdvihujúc pritom dôležitosť odpustenia, zmierenia a obnovenia dôvery v medziľudských vzťahoch. Pri našej analýze sme sa opierali o systematický metodologický prístup, ktorý nám umožnil analyzovať mediáciu z filozofických, teologických a praktických hľadísk. Na základe toho sme pre mediáciu navrhli trojstupňový metodologický model – anamnéza, reflexia, intervencia, ktorý zároveň poskytol rámec na skúmanie rôznych dimenzií mediácie. Tento model nám umožnil nielen presne identifikovať výzvy mediácie, ale aj ukázať, ako filozofické a teologické koncepty môžu byť integrované do procesu riešenia konfliktov.

V globalizovanom svete, kde sa konflikty rýchlo šíria a polarizácia spoločnosti sa prehlbuje, získava mediácia nový význam. Predstavuje tak nástroj na riešenie konfliktov, ktorý prináša nielen okamžité výsledky ale aj dlhodobý pozitívny dopad na medziľudské vzťahy a komunitu. Ústrednou postavou procesu je mediátor, ktorého odborné zručnosti, morálna integrita a schopnosť viesť dialóg sú kľúčové pre úspech mediácie. Mediácia kladie na mediátora náročné požiadavky, od schopnosti empaticky načúvať a flexibilne reagovať na meniace sa okolnosti až po schopnosť viesť proces zmierenia s ohľadom na hodnoty a dôstojnosť všetkých zúčastnených strán. Kompetencie mediátora, ako sú tvorivosť, emočná inteligencia a schopnosť facilitácie, mu umožňujú nielen riešiť konflikty, ale aj vytvárať podmienky pre transformáciu vzťahov a budovanie dôvery. Tieto aspekty sú nevyhnutné na dosiahnutie udržateľných

³⁵ Milan URBANČOK, „Hope in Moral Theology,“ in *Hope. Where does our Hope lie?*, ed. Miloš Lichner, Zürich: LIT Verlag, 2020, s. 478.

riešení, ktoré zohľadňujú individuálne potreby strán a širšie spoločenské dopady.

Preto by mala príprava budúcich mediátorov zahŕňať komplexný prístup, ktorý spája teoretické poznatky s praktickými zručnosťami a osobnostným rozvojom. Tento proces zahŕňa nielen technické zvládnutie mediácie, ale aj rozvoj schopností reflektovať etické dilemy, budovať dôveru a podporovať zmierenie na všetkých úrovniach. Vzdelávacie inštitúcie akou je Teologická fakulta hrajú v tomto ohľade kľúčovú úlohu, pretože zabezpečujú, že mediátori budú pripravení nielen na riešenie konfliktov, ale aj na podporu harmónie v spoločnosti. Mali by preto zohrať rozhodujúcu úlohu v príprave odborníkov – mediátorov, ktorí dokážu spájať teóriu s praxou a viesť procesy zmierenia s rešpektom k hodnotám a dôstojnosti všetkých strán.

The Path to Reconciliation: Philosophical and Theological Foundations of Mediation

Keywords: Mediation; Philosophical Foundations; Theological Concepts; Justice; Methodology of Meditation

Abstract: The article analyses the philosophical and theological foundations of mediation as a tool for conflict resolution and fostering reconciliation in the context of contemporary societal challenges. Drawing inspiration from models in pastoral theology, it develops and presents a three-stage model of mediation, consisting of anamnesis, reflection, and intervention. This model integrates theoretical reflections based on philosophical concepts of justice and harmony with the theological emphasis on forgiveness and human dignity. It formulates a methodology of mediation and provides a framework for sustainable practical solutions. Mediation is understood not only as a technical process but also as a profoundly ethical and spiritual tool for restoring interpersonal relationships. The central role in the process is played by the mediator, whose ethical competencies, empathy, and ability to facilitate dialogue are key to the success of the entire process.

prof. PhDr. Miroslav Karaba, PhD.
Trnavská univerzita v Trnave
Teologická fakulta
Kostolná 1, P.O.Box 173
814 99 Bratislava
miroslav.karaba@truni.sk